

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-2-27-40>

УДК 373.1.02, 373.3/.5.048:331.548

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5756-8359>

Олег Морін,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ

***Анотація.** Професійне самовизначення особистості, подія, яка має визначальні наслідками не тільки для майбутнього життя окремої людини, а впливає на суспільство загалом. Обираючи професію, особа не тільки розпочинає перші кроки на шляху побудови професійної кар'єри, а і формує професійні цінності спираючись на які в майбутньому буде здійснювати внесок у розвиток і удосконалення певної професійної сфери. Саме тому набуває актуальності дослідження проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів, а особливо впровадження педагогічної технології забезпечення означеного процесу.*

У статті стисло розкривається особливості використання методу проєктів і профорієнтаційних ігор як важливих елементів процесуально-практичного компонента технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів.

Зазначається, що під час виконання проєктів відбувається опосередковане сприяння виникненню в учнів особистих переживань, вибіркового ставлення до певної професійної діяльності, що у наслідку визначає зміни і у життєдіяльності, побудову умовної траєкторії руху у набутті певної професійної освіти.

Профорієнтаційна гра в ненав'язливій формі сприяє засвоєнню учнями профорієнтаційних знань, забезпечує ознайомлення учнів зі світом праці та професій, розуміння фактів, процесів, набуття певних умінь, навичок, способів практичної діяльності, сприяє розвитку здібностей учнів застосовувати отримані знання на практиці, сприяє професійному самовизначенню.

Зазначається, дослідження проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів дозволило встановити основні чинники, що впливають на ефективність перебігу означеного процесу, зокрема виявити потенціал посилення його дієвості, шляхом використання традиційних форм і методів, наприклад методу проєктів та профорієнтаційних ігор.

***Ключові слова:** учні, метод проєктів, профорієнтаційні ігри, технологія формування, професійно-ціннісні орієнтації.*

© Олег Морін, 2022

Вступ. Часовий інтервал між появою потреби у виборі професії, і часом, коли особа починає здійснювати професійну діяльність і удосконалювати її, часто триває кілька років. Протягом цього періоду особа проходить професійне навчання, виконує дії з пошуку робочого місця, починає працювати, вдосконалюватися під час здійснення діяльності відповідної професії, досягає певного професійного рівня.

У ситуації військового стану і в часи після завершення війни, відновлення і подальшої розбудови країни, відбуватимуться значні коливання щодо як пропозиції, так і попиту на різні види зайнятості, зміни характеру і умов праці, тощо, отому важко передбачити аспекти

розвитку ринку праці в довгостроковій перспективі, навіть прослідкувати тенденції цього розвитку [14].

Професійне самовизначення, вибір професії як такий не слід розглядати як ізольовану подію у житті особистості. Ця подія має визначальні наслідками не тільки для майбутнього життя окремої людини. Цей вибір опосередковано впливає на суспільство загалом. Йдеться про вибір особою професії не тільки в сенсі побудови професійної кар'єри в майбутньому, а більше її внесок у розвиток і удосконалення певної професійної сфери.

Саме тому актуальності набуває дослідження проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності, а особливо створення педагогічної технології забезпечення означеного процесу.

Метою статті є розгляд окремих традиційних форм і методів, які можуть бути застосовані під час впровадження педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності.

Відповідно до мети вирішувалися наступні **завдання**: визначити окремі форми і методи, які можуть бути застосовані під час впровадження педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності і здійснити їх стислий опис.

Методи дослідження. Для вирішення означеної вище проблеми застосувалася низка методів: теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння й узагальнення); вивчення документів (директивні документи про освіту, матеріали наукових дослідження психолого-педагогічного спрямування, тощо).

Результати дослідження. У результаті вивчення проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності у психолого-педагогічній літературі та педагогічній практиці, осмислення загальних підходів до визначення самого поняття «педагогічна технологія», аналізу факторів, що впливають на їх ефективність, встановлюють правила конструювання педагогічних технологій, розкривають принципи добору форм, методів та засобів для застосування, тощо, ми дійшли висновку – розуміння педагогічної технології пов'язано з пошуком способів максимального підвищення результатів освітнього процесу за допомогою аналізу, відбору, конструювання та контролю всіх його ланок. Крім того, встановлено, що педагогічним технологіям притаманні властивості алгоритмів, тобто вони містять опис дій, послідовне виконання яких педагогічними працівниками в подібних

умовах дозволяє досягти подібних результатів. Педагогічна технологія як певний «алгоритм» має наступні характеристики: ефективність, системність, концептуальність, науковість, оптимальність, гарантованість відтворення і отримання результату в інших умовах [5].

У період 2020-2022 рр. співробітниками лабораторії готовності до ринку праці Інституту проблем виховання Інституту проблем виховання НАПН України досліджувалася тема, присвячена розгляду аспектів проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності. Складовою частиною означеної комплексної теми була індивідуальна, присвячена розробці педагогічної технології означеного процесу.

Обробка, аналіз і інтерпретація матеріалу, здобутого у процесі формувального експерименту передбачав безпосереднє підбиття підсумків експерименту (опис результатів впровадження експериментальної факторів), визначення педагогічних засобів, які найбільш позитивно вплинули на отримані результати, аналіз даних про витрати часу і засобів а також окреслення рекомендацій та застережень щодо меж використання запропонованої й опрацьованої в процесі експерименту системи заходів.

Варто зазначити, під час експерименту застосовувалася широкий спектр форм і методів:

- пояснювально-ілюстративні (лекція, бесіда, розповідь, пояснення, ілюстрація явищ і процесів, тощо);
- інформаційно-пошукові (створення виховних ситуацій, проблемний виклад, методи організації дослідницької діяльності, метод проєктів, спостереження, робота з інформаційними джерелами з застосуванням різних пошукових систем мережі Інтернет, навчальної і науково-популярної літератури, електронних довідників, тощо);
- активні (дискусія, ігрові методи, зокрема профорієнтаційні ігри, метод «мозковий штурм», тощо);
- діагностичні (анкетування, спостереження, тестування, тощо).

Однак, нашу увагу привернув той факт, що учасники експерименту визначили найбільш дієвими формами і методами роботи наступні, серед педагогів 15,3 % визначили метод проєктів, серед учнів 17,2 % профорієнтаційні ігри (табл. 1).

Результати опитування учасників експерименту
з метою виявлення найбільш дієвими форм і методів роботи (у %)

Форми і методи	На думку	
	педагогів	учнів
профорієнтаційні курси	12,4	8,8
професіографічна діяльність	11,0	5,1
профорієнтаційні проекти	15,3	10,4
профорієнтаційні тренінги	7,4	11,7
профорієнтаційні ігри	11,3	17,2
ярмарки професій і тематичні вечори	6,8	13,5
зустрічі із представниками різних професій	12,8	12,4
професіографічні екскурсії	10,2	9,6
робота з інформаційними джерелами	3,1	2,1
виховні години профорієнтаційного спрямування	5,3	3,8
інші	4,4	5,4

Педагогами зокрема було зазначено, метод проектів, який в процесі створення певного матеріального чи інформаційного продукту забезпечує виконання особою різноманітних дій, формування її особистісних якостей під час виконання цих дій, найбільш дієво сприяє формуванню професійних компетенцій.

Дійсно, метод проектів є важливим елементом процесуально-практичного компоненту технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів і може бути застосований в процесі проведення занять профорієнтаційних курсів та курсів підготовки учнів основної школи до вибору ними напряму профільного навчання у старшій школі, організації проведення класних годин профорієнтаційного спрямування, тощо [13].

Метод проектів хоча як правило спрямований на самостійну діяльність учня, однак, все ж таки надає йому можливість працювати у взаємодії, у певному діалозі з однолітками, вчителями, вимагає вирішувати практичні задачі, самостійно мислити та приймати рішення, обумовлює необхідність інтеграції знань, уміння застосовувати на практиці знання з різних предметних сфер, прогнозувати результати та можливі наслідки прийнятих рішень, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, знаходити найбільш доцільні шляхи розв'язання конкретних проблеми, тощо.

Метод проектів надає можливість продемонструвати особі більшу активність, що сприяє збагаченню мотивів і формуванню іншого ставлення до них, що свідчить про зміцнення професійно-ціннісних орієнтацій.

Будь-яка освітня діяльність, у тому числі й проектна, має бути організаційно та

дидактично забезпечена, тобто мати відповідний супровід.

При створенні проєктів варто дотримуватись низки вимог:

1. Теми проєктів вчитель пропонує відповідно до змісту занять, сприяючи розширенню і поглибленню знань учнів отриманих під час їх проведення.

2. Для кожного проєкту має бути визначено його мету, вихідні дані (запропоновано інформаційний матеріал, зокрема покликання на ресурси глобальної мережі, тощо), визначено можливі умови та засоби вирішення завдання, критерії оцінки кінцевих результатів, з'ясовано процедуру захисту проєкту, тощо.

3. Учитель має допомогти учням у виборі теми проєкту, роль і завдання кожного учасника (якщо це колективна робота), окреслити алгоритм дій, тобто надати загальні рекомендації, які можуть бути використані учасниками для організації діяльності над проєктом, обговорити напрями реалізації виконаного проєкту.

4. Захист проєктів має супроводжуватися аналізом створених за їх результатами матеріальних чи інформаційних продуктів, розглядом не тільки змісту як такого, але і ефективності застосованої під час його створення послідовності дій, тощо [6; 13].

Доцільно зазначити, процес виконання проєктів виступає також як специфічний психологічний фактор процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій особистості. Дійсно виконання учнями проєктів охоплює деякі передумови, необхідні для формування здібностей, що виявляються в індивідуально-психологічних особливостях темпераменту, нервової системи та особливостях психічних процесів. Вони відображають можливості особистості, що представляють собою саморегулюючу систему, яка «безпосередньо обумовлена інтересами та нахилами молодого людини, її самооцінкою та рівнем прагнень, ідеалів, цінностей, емоційних настроїв та рівня розвитку вольових якостей». Зазначені особливості особистості складають саму психічну основу, на якій буде кріпитися вся сукупність зовнішніх (орієнтуючих) впливів [6].

Під час виконання проєктів зовнішні чинники (соціальні умови, безпосередньо освітній процес, тощо) та внутрішні рушійні сили (здібності, професійні уподобання, вимоги до себе, тощо) виступають опосередкованою спонукою спрямованого ставлення особистості до професії. Сукупність зовнішніх факторів і внутрішніх рушійних сил, втілюючись у мотивах, стає рушійною силою активно-позитивного ставлення особи до майбутньої професії, визначають повноту її професійно-ціннісних орієнтацій.

Наприклад, одним з таких проєктів може бути проведення захисту обраної професії. Провідною метою проєкту є мотивація учнів до самостійного здобуття знань про обрану професію, аналіз її змісту, прийняття рішення про свою придатність чи непридатність до відповідної професії.

Теми доповідей на захисті можуть бути різним, наприклад: «Моя майбутня професія», «Хочу бути менеджером», «Моє покликання – бути вчителем» тощо.

При створенні проєктів варто зорієнтувати учнів на те, що:

- слід проводити захист тільки тієї професії, з якою вони пов'язують своє професійне майбутнє;

- безпосередньо під час підготовки, учні мають самостійно вивчити і зорієнтуватися в особливостях відповідної професії, проаналізувати і співставити свої особисті особливості з вимогами професії до людини та зробити висновок про їх відповідність;

- у підготовці до захисту важливо використати різноманітні джерела знань про професії: спеціальну літературу та довідники, періодичні видання, ресурси глобальної інформаційної мережі Інтернет, відео і аудіо матеріали, бесіди з фахівцями відповідних професій, тощо [7].

Бажано, щоб у проєкті були розкриті наступні аспекти:

1. Значимість відповідної професії для суспільства. Перспективи її подальшого розвитку.

2. Який характер і зміст праці відповідної професії, якими знаряддями праці користуються представники професії, і які основні операції вони виконують?

3. Якими особистими якостями, рисами характеру, здібностями необхідно володіти представникам відповідної професії?

4. Які вимоги професія висуває до здоров'я людини?

5. Порівняти вимоги професії до людини зі своїми можливостями і зробити висновок про їх відповідність.

6. Визначити, чому саме ця професія найбільшою мірою підходить тобі?

7. Де саме можна опанувати обраною професією?

Учням для презентації проєкту надається 5-7 хвилин. За цей час виступаючий має охарактеризувати особливості професії і довести, що він відповідає її вимогам. Після виступу учня слово надається опоненту.

Для кожного учня призначається один опонент – супротивник у дискусії. У якості опонента можуть виступати однокласники, учні старших класів, представники професії, вчителі. Головне завдання, опонента полягає в тому, щоб дати критичну оцінку виступаючому на право бути представником обраної професії і зробити висновок про доцільність вибору визначеної професії.

У своєму виступі опонент має висвітлити:

- чи розкрито зміст професії;
- наскільки обґрунтоване рішення про придатність до професії;
- дати оцінку засобам підготовки до вибору професії;
- дати поради виступаючому по підготовці до опанування обраною професією [7].

Профорієнтаційні ігри, які отримали найбільш позитивну оцінку учнів експериментальних груп є ще одним з важливих елементів профорієнтаційної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій особистості.

Доречи, профорієнтаційні ігри і тренінги самі по собі містять досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу [1].

Місце і роль ігрової технології в освітньому процесі, поєднання елементів гри і навчання, багато в чому залежать від розуміння педагогом функцій педагогічних ігор. В першу чергу слід розділити ігри по виду діяльності на фізичні (рухові), інтелектуальні (розумові), трудові, соціальні й психологічні [11].

Профорієнтаційні ігри є по суті різновидом психологічних ігор, що спрямовані на формування уявлення особи про характер і особливості різних професій, на певному рівні відтворюють елементи професійних дій відповідної професійної сфери. Це значно сприяє обґрунтованості і об'єктивності майбутнього життєвого і професійного вибору особи.

Метою профорієнтаційної гри є:

- розширення і поглиблення знань про світ професій;
- розвиток здібностей до самопізнання, саморозвитку і самовдосконалення;
- забезпечення учнів когнітивним і практичним матеріалом, необхідним в процесі професійного самовизначення;
- розвиток розуміння особистих особливостей, своїх потреб, з метою визначення відповідності своїх можливостей з вимогами професії до людини;
- формування толерантного ставлення до представників різних професій;

- розвиток мотивації до практичних досягнень та інтересу до трудової діяльності загалом [9].

У грі учень виступає не пасивним «споживачем» профорієнтаційних знань а активним їх здобувачем. Участь учнів у профорієнтаційній грі, опосередковано підвищує також загальну мотивацію до освітньої діяльності, їх пізнавальну активність, реалізує ті загальні аспекти діяльності, які не знаходять застосування і розвитку у повсякденному житті.

Крім того, набувається досвід спільної діяльності, колективних дій, виникає відчуття товариської підтримки, взаємної поваги, співпраці, без якої неможлива будь-яка ефективна професійна діяльність. Це опосередковано стимулює потребу у набутті нових знань, сприяє вдосконаленню умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності, розвивається здатність безпосереднього застосування отриманих знань для вирішення практичних завдань.

Профорієнтаційна гра як складова профорієнтаційної технології, має спиратися на педагогічне керівництво означеною діяльністю. Керівництво може розглядається як спосіб досягнення мети конкретної гри, передбачає застосування системи педагогічних прийомів, адекватних завданням самої гри та спрямованих на задоволення актуальних потреб особи і реалізацію її особистісного потенціалу.

Крім того, варто зазначити, для учня гра виступає як важлива царина реалізації себе як особистості. Саме тому для нього важливим є сам процес гри, ситуація виникнення конкуренції під час неї, а не її результат, чи досягнення будь-якої мети. Тому доцільним є педагогічне керівництво самою грою, визначення способів взаємодії суб'єктів процесу, зумовленого грою, що забезпечить реалізацію її задач і цілей.

Педагог має виступати модератором гри як колективної форми діяльності, керувати нею, передбачати її результати, забезпечувати позитивний вплив на особистісний розвиток кожного учасника гри, що у результаті розкриває і розширює усі основні сфери особистості учня (мислення, діяльність, суб'єктний досвід, тощо).

Структура ігрової діяльності включає такі компоненти:

- спонукальний (потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які формують бажання брати участь у грі);
- орієнтувальний (вибір засобів і способів ігрової діяльності);
- виконавчий (дії, які уможливають реалізацію ігрової мети);
- контрольо-оцінний (коригування і стимулювання активності в ігровій діяльності)

[10].

Профорієнтаційні ігри, серед усього різноманіття видів ігор, найкращім чином відповідають саме дидактичним іграм. Дидактичні ігри характеризуються чітко визначеною дидактичною метою, ціннісною і цільовою спрямованістю завдань, реалізація яких дозволяє підвищити рівень мотивації учнів до набуття сукупності певних знань. Дидактичні ігри спираються на усвідомлену учнями потребу в засвоєнні знань і умінь, на сформовані їх основні ставлення, що у наслідку впливає на загальну результативність практичної діяльності [10].

Зазначимо, що дидактична гра – це форма організації освіти і розвитку особистості, яка здійснюється педагогом на основі цілеспрямовано організованої діяльності учнів за спеціально розробленим ігровим сценарієм, спираючись на їхню максимальну самоорганізацію при моделюванні досвіду людської реальності [10].

Дидактичні ігри класифікують за навчальним змістом, ігровими діями і правилами, організацією учнів, роллю вчителя тощо.

До проведення дидактичних ігор висувуються певні психолого-педагогічні вимоги:

- під час гри у групі гравців потрібно створити атмосферу довіри, впевненості учнів у власних силах, яку можна налагодити тільки завдяки доброзичливості і тактовності вчителя, схваленню дій учнів тощо;

- кожна гру слід належно спланувати і підготувати;

- учитель має заздалегідь визначати ступінь підготовленості дітей до гри та за необхідності спрямовувати їхню діяльність, допомагати, інструктувати тощо;

- при виборі складу ігрової групи необхідно до кожної з них залучити учнів різного рівня підготовки, а на чолі команди поставити лідера [10].

При проведенні дидактичної гри необхідно дотримуватися низки загальних вимог:

- ігрові завдання мають бути не надто легкими, але й не дуже складними;

- ігри мають враховувати вікові особливості дітей;

- потрібно забезпечити різноманітність ігор;

- до ігрової діяльності слід залучати всіх учнів [10].

Проведення дидактичної гри та реалізація ігрових прийомів і ситуацій під час її здійснення, відбувається за такими основними напрямками; перед учнями ставиться певна мета у формі ігрової задачі, освітня діяльність підкоряється заздалегідь визначеним, чітким

правилам, а навчальний матеріал використовується в якості її засобів [11].

Дидактична гра містить обов'язкові компоненти: дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, правила гри, ігрові дії, підбиття підсумків. Специфічними ознаками дидактичної гри є заздалегідь продумана форма проведення, наявність навчальних цілей і передбачуваного результату [12].

До переваг використання дидактичної гри віднесено: безпосередній вплив на формування навчальної мотивації учнів; стимулювання ініціативи та творчого мислення; включення у навчальну діяльність практично всіх учнів; набуття ними досвіду співробітництва; встановлення міжпредметних зав'язків; створення неформального середовища учіння та сприятливих передумов для формування різноманітних стратегій розв'язання завдань; прояв учнями вольових зусиль при розв'язанні поставлених завдань; «структурування» знань, які можуть застосовуватися в різноманітних галузях; об'єднання розрізнених уявлень у складну та збалансовану картину світу тощо [12].

Варто зазначити, учень спостерігає і бере участь у навчальні гри, через гру активно впливає на оточуючі предмети, самостверджується у ній, Що у наслідку спонукає його до відповідних змін позиції у ставленні до людей і навколишнього світу, практично формується потреба не тільки освоювати навколишній світ, а і змінювати його, розвиваються інтелектуальні, моральні і вольові якості, тобто відбувається розвиток особистість в цілому.

Гра виступає як засіб соціалізації дитини, що включає в себе як соціально контрольовані процеси цілеспрямованого впливу на становлення особистості, засвоєння знань, духовно-оральних цінностей суспільства, так і інші, іноді спонтанні процеси [13].

Варто зазначити, у ігровому спілкуванні проявляється толерантність, яка позначає готовність надавати іншій людині допомогу, поважати її права, захищати свободу думки і дії. Навчальна гра учнів виконує також функцію самоорганізації колективу, що у наслідку забезпечує продуктивність особистісного розвитку кожного, реалізується у самоствердженні і самореалізації особистості кожного учня.

Обговорення. Здатність проєктної діяльності впливати на зміни професійно-ціннісних орієнтацій особистості, обумовлена тим, що разом із формуванням умінь особи формується її готовність до оволодіння ними, а сама діяльність характеризується системністю, цілісністю та послідовністю. Цінність проєктної діяльності для особистості пов'язана з тим, що вона спонукає особу до самовираження, застосування набутих знань і умінь під час вирішення практичних задач, виявляти креативність, тощо. У результаті

практична діяльність учня під час роботи над проектом визначається не стільки в адаптації до існуючих вимог чи зовнішніх обставин, скільки у зміні його особистих і соціальних потреб та інтересів, з мотиваційною готовністю до пошуку шляхів самостійного вирішення проблем поза будь-яким зовнішнім впливом чи контролем.

Крім того, як вважає І. Ткачук, під час виконання профорієнтаційних проєктів відбувається опосередковане сприяння виникненню в учнів особистих переживань, вибіркового ставлення особи до певної професійної діяльності, що у наслідку визначає зміни і у життєдіяльності, побудову умовної траєкторії руху у набутті професійної освіти [8]. Дійсно, в цьому контексті навіть можна визначати виникнення певної первинної професійної спрямованості особистості, наявність професійних здібностей, ставлення, інтересів, потреб, ідеалів та покликання до обраної професійної діяльності.

Ще одним аспектом впровадження технології формування професійно-ціннісних орієнтацій є використання профорієнтаційних ігор, що надає можливість учням відчувати позитивні емоції, інтерес до процесу професійного самовизначення, мати можливості для прояву самостійності, креативності, тощо.

Ми погоджуємося з думкою В. Бондаренко, М. Ланских, Ю. Бондаренко, під час підготовки та проведення гри створюється дружня атмосфера спілкування, колективного пошуку істини, подолання труднощів, які у підсумку дозволяє досягти певного результату. Також в учнів опосередковано виникає відчуття співпричетності з діяльністю педагога, переживання задоволеності від спільної справи, корисності і новизни отриманої в процесі гри інформації [1].

У ігровій діяльності, відбувається також обміні особистісними смислами між учасниками, рефлексія як прояв самостійності, розвиток креативності, тощо. Гра вводить учня в складний контекст реальних професійних і загалом людських відносин, а ігрове товариство, що утворюється, виступає як організаційний осередок стосовно до кожного окремого гравця, у якому виникає безліч комунікативних зав'язків, що сприяє формуванню навичок колективної праці, сприяє розвитку здатності взаємодіяти з оточуючими, ефективно працювати в групі та колективі, разом з однолітками і дорослими.

Гра являє собою модель соціальної взаємодії, є засобом засвоєння дитиною соціальних установок, надбання соціальної компетентності. Вона синтетична за своєю природою і зачіпає раціональну, ірраціональну, інтелектуальну і емоційну сфери особистості. Гра в ненав'язливій формі сприяє засвоєнню знань, розуміння фактів, подій,

процесів, набуття умінь, навичок, способів практичної діяльності, сприяє розвитку здібностей учнів застосовувати отримані знання на практиці, в процесі освітньої діяльності та вирішенні завдань в життєвих ситуаціях, забезпечує ознайомлення учнів зі світом праці та професій, сприяє професійному самовизначенню [2; 3; 9; 10; 11].

Висновки. У ході дослідження проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів з'ясовано основні чинники, що впливають на ефективність перебігу означеного процесу, виявлено можливість посилення його дієвості, шляхом використання традиційних форм і методів, зокрема методу проектів, профорієнтаційних ігор.

З огляду на суттєві зміни, що відбуваються у теоретико- методологічному, нормативно-правовому і матеріально-технічному забезпеченні діяльності освітньої галузі, складності і неоднозначності самого процесу виховання, залежності його перебігу від одночасного впливу багатьох факторів, актуальними залишаються подальші наукові розвідки у напрямках осучаснення а частіше повного оновлення програмно-методичного забезпечення професійного самовизначення учнів, розробки інноваційних форм і методів його здійснення.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. В., Ланских М. В., Бондаренко Ю. В. Современные педагогические технологии как объективная потребность: учебно-методическое пособие. Харьков: ХНАДУ, 2011. 146 с.
2. Гапонова О. Профорієнтаційні ігри. *Психолог*. 2007. № 23-24. С. 9-16
3. Льченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/32834/ (дата звернення: 19.09.2022)
4. Інтерактивні заняття профорієнтаційного спрямування (з досвіду роботи педагогічних працівників закладів професійної (професійнотехнічної) освіти) / уклад. О. І. Лісун, К. М. Шейкіна. Суми, 2020. 150 с.
5. Морін О. Компоненти педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Вип. 25. Кн. 2. 2021. С. 4-14. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-4-14>
6. Морін О. Л. Місце традиційних форм і методів у технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2021 рік. Вип. 10. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. С. 128-132.
7. Побудова кар'єри: навч.-метод. посіб. / [О. В. Мельник, О. Л. Морін, Л. А. Гуцан, І. І. Ткачук, О. М. Пархоменко, З. В. Охріменко, Т. С. Попова, М. В. Лузан; за ред. О. В. Мельника]. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 172 с.
8. Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів: методичні рекомендації] / авт. кол. за наук. ред. І. І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 115 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/707338> (дата звернення: 19.09.2022).
9. Гаврилюк О. І. Профорієнтаційні ігри для старшокласників. URL: <https://vseosvita.ua/library/proforientacijni-igri-dla-starsoklasnikiv-278298.html> (дата звернення:

19.09.2022).

10. Салань Н. В. Застосування ігрових технологій на уроках математики та інформатики у початковій школі. *Фізико-математична освіта*. Вип. 4. 2016. С. 108-111.

11. Стерчо І. П. Вплив ігрових методів навчання на пізнавальну активність і якість знань учнів при вивченні неорганічної хімії в школі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Хімія*. Вип. 1. 2015. С. 93-96.

12. Толмачова І. М. Дидактична гра як засіб формування математичної компетентності у молодших школярів. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2015. С. 81-83.*

13. Miloradova, N. & Savina, E Problem of Professional Personality Orientation Formation of a Future Builder and Architect *International scientific conference urban civil engineering and municipal facilities (SPBUCEMF-2015)*. 2015. Vol. 117. P. 252-257.

14. Navarro, M. T. Professional orientation to fundamentally choosing an occupation: An alternative proposal. *Evista Mexicana de Psicologia*. 2010. Vol. 27(2). P. 237-246.

References

1. Bondarenko, V. V., Lanskih, M. V., & Bondarenko, Yu. V. (2011). *Sovremennye pedagogicheskie tehnologi kak obektivnaya potrebnost* [Modern pedagogical technologies as an objective need]. Harkiv. HNADU.

2. Haponova, O. (2007). Proforiientatsiini ihri [Career guidance games]. *Psykhologh*, 23-24, 9-16.

3. Ilchenko, O. V. *Vykoristannya web-kvestiv u navchalno-vykhovnomu protsesi* [Using web-quests in the educational process]. Retrieved from http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/32834/

4. Lisun, O. I., & Sheikina, K. M. (Eds.). (2020). *Interaktyvni zaniattia proforiientatsiinoho spriamuvannia (z dosvidu roboti pedagogichnih pracivnikov zakladiv profesijnoyi (profesijnotehnicnoyi) osviti)* [Interactive career guidance classes (by the experience of teaching staff of institutions of professional (vocational and technical) education)]. Sumi.

5. Morin, O. (2021). Komponenty pedahohichnoi tekhnolohii formuvannia profesiino-tsinnisnykh oriyentatsii uchniv do trudovoi diialnosti [Components of the pedagogical technology of the formation of professional and value orientations of students towards work]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 25(2). 4-14. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-4-14>

6. Morin, O. L. (2022). Misce tradicijnih form i metodiv u tekhnolohiyi formuvannia profesijno-cinnisnih oriyentacij uchniv [The place of traditional forms and methods in the technology of formation of students' professional and value orientations]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiyni potentsial* (pp. 128-132). Ivano-Frankivsk: NAIR.

7. Melnyk, O. V. (Ed.). (2014). *Pobudova kariery* [Building a career] Kirovohrad: Imeks-LTD.

8. Tkachuk, I. I. (Ed.). (2017). *Profesiina oriyentatsiia v suchasni shkoli: krashi metodichni rozrobki praktichnih psihologiv i socialnih pedagogiv malokomplektnih zagalnoosvitnih navchalnih zakladiv, navchalno-vihovnih ob'yednan, navchalno-vihovnih kompleksiv* [Professional orientation in a modern school: The best methodological developments of practical psychologists and social pedagogues of low-staff general education institutions, educational and educational associations, educational and educational complexes]. Kyiv: UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/707338>

9. Havryliuk, O. I. (2022). *Proforiientatsiini ihry dlia starshoklasnykiv* [Career guidance games for high school students]. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/proforientacijni-igri-dla-starsoklasnykiv-278298.html>

10. Salan, N. V. (2016). Zastosuvannia ihrovykh tekhnolohii na urokakh matematyki ta informatyki u pochatkovii shkoli [Using gaming technologies at Maths and IT lessons in primary school]. *Fizyko-matematychna osvita*, 4, 108-111.

11. Stercho, I. P. (2015). Vplyv ihrovykh metodiv navchannia na piznavalnu aktivnist i yakist znan uchniv pru vyvchenni neorhanichnoi khimii v shkoli [The influence of game-based learning methods on the cognitive activity and quality of students' knowledge when studying inorganic chemistry at school]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universitetu. Seriia: Khimii, 1*, 93-96.

12. Tolmachova, I. M. (2015). Dydaktychna hra yak zasib formuvannia matematychnoi kompetentnosti u molodshyh shkoliariv [Didactic game as a means of forming mathematical competence of primary schoolchildren]. *Suchasna pedahohika: teoriia, metodyka, praktyka: Conference Preceedings* (pp. 81-83). Herson: Vidavnychiy dim «Gelvetika».

13. Miloradova, N., & Savina, E. (2015). Problem of Professional Personality Orientation Formation of a Future Builder and Architect *International scientific conference urban civil engineering and municipal facilities (SPBUCEMF-2015)*, 117, 252-257.

14. Navarro, M. T. (2010). Professional orientation to fundamentally choosing an occupation: an alternative proposal. *Evista Mexicana de Psicologia*, 27(2). 237-246.

Oleh Morin,

*PhD in Pedagogy, Senior Researcher,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

ELEMENTS OF TECHNOLOGY OF FORMATION OF STUDENTS' PROFESSIONAL AND VALUE ORIENTATIONS

Abstract. *Person's professional self-determination has decisive consequences not only for the future life of an individual, but affects society in general. By choosing a profession, a person not only takes the first steps on the way to building a professional career, but also develops the professional values based on which he or she will contribute to the development and improvement of a certain professional field in the future. That is why the study of the problem of the formation of students' professional and value orientations, and especially the implementation of pedagogical technology to ensure the specified process, has become relevant.*

The article briefly reveals the features of using the method of projects and career guidance games as important elements of the procedural and practical component of the technology of the formation of students' professional and value orientations.

It is noted that during the implementation of the projects there is an indirect promotion of the emergence of personal experiences among students, a selective attitude towards a certain professional activity, which, as a result, determines changes in life activities, the construction of a conditional trajectory of movement in the acquisition of a certain professional education.

The career guidance game in a non-obtrusive way promotes students' assimilation of career guidance knowledge, provides students with the world of work and professions, understanding of facts, processes, acquisition of certain abilities, skills, methods of practical activity, promotes the development of students' abilities to apply the acquired knowledge in practice, promotes professional self-determination.

It is noted that the study of the problem of the formation of students' professional value orientations made it possible to establish the main factors affecting the effectiveness of the specified process, in particular, to identify the potential for increasing its effectiveness through using traditional forms and methods, for example, the method of projects and career orientation games.

Key words: *students, project method, career guidance games, technology of formation, professional and value orientations.*

Стаття надійшла до редакції 23.08.2022
Стаття прийнята до публікації 03.10.2022